

Az OSZK külföldi kapcsolatai 1958-ban és 1959-ben

GOMBOCZ ISTVÁN

Könyvtárunk külföldi kapcsolatai az utóbbi két évben is továbbfejlődtek. Jelentősen emelkedett a könyvtár nemzetközi könyvforgalma, nagyobb arányokat öltött, különösen a szocialista országok viszonylatában a tájékoztatócsere és a személyek mozgása, munkatársaink a könyvtárügyi és dokumentációs konferenciákon való részvétellel és a külföldi irodalomban közölt publikációk útján az eddiginél fokozottabban kapcsolódtak a nemzetközi könyvtári élet vérkeringésébe. A sok előnyös fejlemény mellett árnyoldalak is akadtak; a szocialista országok közötti együttműködés terén többet is elérhettünk volna, néhány konferencián nem vettünk részt. A fontosabb külföldi vonatkozású mozzanatokról a teljesség igénye nélkül — az alábbiakban adunk tájékoztatást.

Állománygyarapítás külföldi forrásokból

A gyűjtőkör szabályzati rögzítése, továbbá a gyarapítási munka elvi és gyakorlati megerősítése előtérbe állították az azelőtt elhanyagoltabb külföldi eredetű szerzeményezés ügyét. Különösen a külföldi hungarikumok és könyvtárügyi kiadványok beszerzése fokozódott és ha a hungarikumok fogalmi körének határterületein illetőleg fontosságuk mérlegelése tekintetében voltak és vannak még vitatott kérdések, ha a szomszéd országok alapvető irodalmának begyűjtése terén még nem jutottunk is messzire, nem kétséges, hogy egészséges irányzatok fejlődtek ki, melyek kibontakoztatása eddig is jelentős eredményekkel járt és nyilván még többet ígér a közeli jövőben.

Külföldről elsősorban *vétel* és *cseré* útján szereztük be a könyvtárt érdeklő irodalmat, az átvett ajándékok száma nem volt túl jelentős. A külföldi vásárlásokra rendelkezésre álló devizakeret 1958-ban magasabb volt mint 1957-ben és 1959-ben ismét emelkedett, anélkül azonban, hogy a kívánatos arányt elérte volna. A külföldi vásárlások lebonyolítása a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat útján történt. Nagyon lendített a külföldről történő beszerzés munkáján a Gyarapítási osztály külföldi csoportjának teljes újjászervezése, az új nyilvántartások felfektetése, a figyelőszolgálat kiépítése stb. A Hírlaptárban külön hungarika-állomás felállítására került sor, mely rendszeresen figyelte a külföldi magyar vonatkozású sajtótermékek megjelenését és lépéseket tett azok beszerzésére.

A nemzetközi kapcsolatok fogalmi körébe az állandó levelezést és sűrű érintkezést kívánó *csereforgalom* a vételnél szorosabban beletartozik, ezért ezzel bővebben foglalkozunk. Minthogy az OSZK rendeltetésénél fogva elsősorban hazai dokumentumokat gyűjt (1959-ben a könyvgyarapodás 82%-a, a periodikaszaporulat 66%-a származott belföldről) saját csereforgalma állományának nagyságához képest az elmúlt két esztendőben sem volt túl jelentős. Mégis a csere ugyanolyan arányban gyarapította a könyvállományt, mint a külföldi és belföldi vétel együttesen, azaz 9% erejéig. Ha azonban csak a külföldről történt szerzeményezés módjait hasonlítjuk össze, kiderül, hogy a könyveknek kb. 70%-a, a periodikáknak pedig 45%-a érkezett csere útján. (A Nemzetközi Csereszolgálat egyébként az összesen behozott anyagnak kb. $\frac{1}{3}$ -át juttatta az OSZK-nak.)

A csere igazi fontosságát abban látjuk, hogy 1959-ben a szocialista országokból származó könyvgyarapodás 90%-ban ezen az úton került könyvtárunkba. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy a cserében érkező anyag összetétele sokszor nem volt teljesen megfelelő. A konkrétan megjelölt kiadványok beszerzését nehezítette, hogy egyrészt a Gyarapítási osztály több év hátralékát gyors ütemben kívánta behozni, másrészt a külföldi cseretársak a kérések kielégítése terén aránylag csekély eredményességgel dolgoznak.

Fontos munkát vállalt a csere további két területen; a nemzeti bibliográfiákban nem szereplő külföldi hungarikumok, továbbá a vétel útján ugyancsak nehezen hozzáférhető, de fontos könyvtártudományi kiadványok, működési jelentések stb. a csereforgalom keretében, illetőleg ajándékbekérések segítségével kerültek gyűjteményeinkbe.

Az OSZK cseretársainak száma a két év alatt tovább emelkedett, a kapcsolatok ma már 46 ország 280 intézményére terjednek ki. Erőteljesen fejlődtek a szocialista kapcsolatok és kiterjedtek a Távol-Keletre is. Különösen a Szovjetunióval, Lengyelországgal, Romániával, Finnországgal, Angliával, Belgiummal, az Egyesült Államokkal, Kanadával, Spanyolországgal és Dél-Amerikával bővültek a kapcsolatok. Legfontosabb csereanyagunk továbbra is a *Magyar Könyvszemle*, a *Magyar Nemzeti Bibliográfia*, az OSZK *kiadványai* (köztük elsősorban a nagy külföldi visszhangot kiváltó 1957-es Évkönyv és az Új bibliográfiai füzetek Mozart és Schiller kötetei) valamint a Kötelese példánycsoporttól igényelt és a kultúregyezményes cserében fel nem használt kurrens magyar könyv- és folyóirattermés tételei voltak. Változatlanul hiányzott az OSZK kiadványainak méltó formájú összefoglaló jegyzéke.

A csereközpont munkája

1959 végén kihirdetés előtt állt a Művelődésügyi Miniszter utasítása, amely a nemzetközi kiadványcserét országosan szabályozza. Ennek értelmében a magyar csereközpont Nemzetközi Csereszolgálat néven az Országos Széchényi Könyvtár keretében kétirányú feladatkörrel működik: egyrészt nyilvántartja, egyezteti a Magyarország és a külföld közötti kiadványcserét és tájékoztatószolgálatot lát el, másrészt bizonyos cserefajtákat központilag gondoz.

A magyarországi cserélő intézmények *országos katasztere* 1958 végén (az MTA Központi Könyvtára adatainak hiányával) elkészült. Kiegészítésére egy nemzetközi kézikönyv 3. kiadásához nyújtott magyar fejezet összeállítása kapcsán került sor, teljes és pontos áttekintést azonban csak az új rendeletben foglalt adatszolgáltatási és bejelentési kötelezettség adatai nyomán lehet majd nyerni. A *tájékoztató és közvetítő* tevékenység, azaz a belföldi és a megfelelő külföldi intézmények közötti kapcsolatteremtés szerény keretek között működött, sok volt viszont az OSZK által abbahagyott és mások számára átengedett cserekapcsolat.

A szocialista országokkal bonyolított *kultúregyezményes csere* továbbra is a Csereszolgálat munkájának gerincét alkotta, ennek keretében mintegy 40 000 könyv és 5000 féle periodika cserélt gazdát. A beérkezett anyagot javított válogatási rendszer szerint elsősorban a hálózati központok kapták, de a szétosztásban részesülő könyvtárak teljes száma meghaladta a 120-at. A *nemzetközi duplumcsere* néhány negatív vonás ellenére erőteljesen fellendült, amennyiben 1708 belföldön már felesleges régi könyvünk ellenében 8875 külföldi periodikaszám érkezett, melyek 20 magyar könyvtár egyéb úton már nem beszerezhető hiányait pótolták.

A *hivatalos kiadványok* cseréje elvi és gyakorlati nehézségek folytán kevésbé fejlődött. A külföldi csereközpontoknak létjogosultságot adó *csomagközvetítés* nálunk továbbra is járulékos feladat maradt, bár a címzetten érkező közel 11 000 csomag postai továbbítása és az ezzel kapcsolatos adminisztráció sok munkát adott.

Könyvtárközi kölcsönzés

A magyar tudományos élet és közvetve a termelés szempontjából rendkívül fontos nemzetközi kölcsönzés helyzetében 1958-ban döntő változás következett be, amennyiben az új könyvtárvezetés felismerte e munka nagy jelentőségét és az azelőtt elhanyagolt csoport számára méltó szervezeti formát és munkakörülményeket teremtett. Az osztály levált az Olvasószolgálatról, elhagyta az eredményes munkára alkalmatlan folyosói elhelyezését és a Könyvforgalmi Főosztály önálló szervezeti egységként, személyzetileg megerősödve, egészséges és tágas helyiségekben folytathatta tevékenységét.

Az átszervezésre annál is inkább szükség volt, mert a nemzetközi átkölcsönzés iránt az elmúlt két évben mind belföldön, mind külföldön tovább nőtt az érdeklődés. Az osztálynak egyidejűleg kellett megbirkóznia a korábbi évekből származó hátralékokkal és az igények fokozódásából eredő megnagyobbodott forgalommal. Az osztály e nehézségeket több fontos intézkedéssel hidalta át, így pl. számos új külföldi könyvtárra terjesztette ki kapcsolathálózatát, új külföldi címkatalógust állított fel, megjavította a csomagolás munkáját, rövidítette az átfutási időt. A munka hatásfokát leginkább az 1959-ben végrehajtott két intézkedéssel növelte: egyrészt a hazai könyvtárakat az egymás közötti közvetlen kölcsönzés bevezetésére ösztönözte, és ezzel a közvetítések számát csökkentette, másrészt közel 90 magyar könyvtárral kötött megállapodást a kölcsönzésben való részvételük biztosítására.

A forgalmat jelző legfontosabb adatok: 1958-ban 9302 kérést intéztek az osztályhoz, ezekből 7683-at, azaz 83%-ot sikerült kielégíteni. 1959-ben 9147 kérésből már 8728, azaz 95% volt a tényleges megszerzések száma. Ez utóbbi arány még jelentősebbnek tűnik, ha figyelembe vesszük, hogy 1956 óta a kölcsönzések száma 60%-kal növekedett!

A kölcsönzés kapcsolatai kitűnőek voltak a moszkvai Lenin- és a leningrádi Akadémiai Könyvtárral, nagy volt a forgalom Csehszlovákiával és Lengyelországgal, Angliával, Nyugat-Németországgal és a skandináv országokkal. Ez utóbbiak sok tengerentúli kiadványt is megszerztek.

Hangsúlyozandó még az is, hogy a kölcsönzések teljes volumenén belül növekedett a magyar kiadványok megszerzése iránti külföldi eredetű kérések aránya.

Elmaradt egyelőre a tervezett tájékoztató kiadása és akadtak még zökkenők a határidők és a devizaátutalások terén. Lényegileg azonban a könyvtárközi kölcsönzés az elmúlt két esztendőben igen sokat fejlődött, szolgálataival nagymértékben növelte az OSZK országos jellegű tevékenységének hatását.

Tájékoztatószolgálat

1958-ban és 1959-ben könyvtárunk a korábbi éveknél sokkal több tájékoztatást, bibliográfiai adat- és anyagszolgáltatást nyújtott a hozzá forduló külföldi könyvtárak, tudományos intézmények és kutatók számára. E nagy munkából mindegyik gyűjteményt őrző osztály kivette a részét. A tájékoztatások gyakran nem csupán az OSZK állományára vonatkoztak, hanem az adott kérdés országos helyzetét tükrözték, így tehát az OSZK mint központi magyar tájékoztatói szerv működött. A rendkívülien sokrétű és nagyszámú esetek sokaságából az alábbiakban a gyűjtemények sorrendjében csupán a fontosabbakat említjük meg; zárójelben feltüntetve a tájékoztatást kérő külföldi intézmény vagy személy nevét:

Bibliográfiai osztály: Az angolnyelvű irodalommal foglalkozó magyar művek bibliográfiája (Moszkvai Gorkij Világirodalmi Intézet); Az OSZK eszperantó anyaga (Nemzetközi Eszperantó Szövetség); D. H. Lawrence magyar fordításban megjelent önálló művei (A pisai egyetem angol intézete); Az osztály egyébként mindkét esztendőben erőteljesen folytatta a szocialista országokra vonatkozó könyv- és folyóiratirodalom céduláinak gyűjtését és azokat a Nemzetközi Csereszolgálaton keresztül az 1957-es varsói határozatok értelmében kiküldte. A beérkező hungarika-cédulák külön katalógusba kerültek. Sok ezer cédula cserélt ilyen módon gazdát.

Olaszország alatti és tájékoztató osztály: N. K. Krupcskaja művei magyar nyelven (Usinszkij Áll. Közműv. Kvt. Moszkva); M. Gorkij és a burját-mongol irodalom magyar bibliográfiája (Burját-Mongol ASZSZR Gorkij Kvt.); Mongol-magyar bibliográfia (Mongol Tud. Akad. Kvt.); Burns Magyarországon (Sydneyi Kvt.); Casanova művei magyarul (Nizza: Kvt.); J. London és W. Prescott művei magyarul (Murray College Kentucky); Sölem *Aleicsem* művei magyarul (Szaltukov-Scedrin Kvt.); Kazah irodalom magyarul (Áll. Kazah Kvt.); Magyarországon megjelent francia vonatkozású művek, 1953–1958 (Albert C. Párizs); Cigánybibliográfia (I. V. Szanarov, Leningrád); *Mamin-Szibirják* magyar bibliográfiája (Szovjet Tud. Akad. Kvt.); Az I. Internacionálé és a magyar munkásmozgalom bibliográfiája (Unesco); Koreai-magyar bibliográfia (Áll. Közp. Kvt. Phenjan); *Dickens* magyar bibliográfiája (Egyet. Kvt. Belgrád); Pakisztán alapítójának magyar bibliográfiája (Bibl. Int. Karachi); Az ukrán irodalom magyar bibliográfiája (Áll. Kvt. Kiev); A magyar huszárság történetének bibliográfiája (Corvina cég, New York).

Hírlaptár: *Dnoják* magyar bibliográfiája (J. Burghauser, Prága); Cikkbibliográfia és mikrofilmmásolatok a II. világháború alatti bácskai eseményekről (M. Beljanski, Szombor, Jugoszlávia); Felvilágosítások és fotomásolatok 1919-es folyóiratcikkekről (Urr. Gy., Kassa); Tájékoztató a Bazilika építéscsor történeti eseményekéről (J. Pavlik, Rózsashegy, Csehszlovákia); Tájékoztató néhány külföldi folyóiratról (M. I. Vlahov, Szófia); Tájékoztató Olaszország részére néhány folyóiratunkról; Adatok *Jókai* berlini látogatásának magyarországi sajtóvisszhangjáról (Szentiványi B. Berlin).

A Zeneműtár anyagáról a következők kaptak terjedelmesebb írásbeli felvilágosítást: J. Haydn Intézet (Köln); A. Kominowsky (Drezda); W. Howard (Apeldoorn, Hollandia); R. R. Lacie (Washington); Fondazione G. Cini (Velence); Neuc Mozart Ausgabe (Auszburg); H. C. R. Landon, Österreichisches Staatsarchiv, Museen der Stadt Wien, F. W. Riedel (Bécs); K. Geiringer (Boston); O. Goldhammer (Lipscse); A. von Hoboken (Ascona); A. Buchner (Prága); British Museum (London); Nationale Forschungs- und Gedenkstätten der Klassischen Deutschen Literatur (Weimar); Magyar Kulturális Intézet (Varsó); Bayerische Staatsbibliothek (München); J. J. Fuld (New York).

Színház történelmi osztály: A gyűjtemény munkatársai adatokat szolgáltattak, ill. alkalmi bibliográfiákat állítottak össze a következők számára: D. G. Turbet (Párizs); A. Nadejda (Szófia); S. Goren (Haifa); New York Public Library; Csapláros István (Varsó); K. V. Katiener (Hamburg); Nemzeti Könyvtár (Párizs); R. Watzulik (Cleveland, USA); T. Pollack (Bécs).
A Könyvtárványtár hat alkalommal küldött mikrofilmeket a pozsonyi Egyetemi Könyvtár számára a XVIII. és XIX. századi szlovák vonatkozású aprónyomtatványokról, a római Risorgimento kiállításra pedig *Garibaldi*val kapcsolatos rólapok és plakátok fényképmásolatait küldte ki.

A Térképárt részletes felvilágosítást és bibliográfiát adott Dél-Erdély XVIII. századi települési viszonyairól F. Brammer (Philosophisches Institut, Pullach, Nyugat-Németország) részére.

Kézírtár: Tájékoztató *Odoricus de Pordenone: De mirabilis mundi* c. művéről (Mongol kutató); Johannes Fabri bécsi püspök Magyarországon található kéziratáról, könyveiről, bibliográfia és a bejegyzések ismertetése (dr. Kleinpaul, Bécs); Az *Anonymus*-kódexben Vladimir városra vonatkozó részletek (Kovalszki, Vladimir—Völünsz, Szovjetunió); Gianozzo Manetti: *De dignitate et excellentia hominis* c. XV. szd. műve (Mrs. Clifford S. Leonard Jr., Padova); *Reguly* Antalra vonatkozó irodalom és kéziratok hagyatéka (J. K. Haltionen, Helsinki); *Leírások és rajz-másolatok középkori kőestáblákról* (G. Laurin, Graz); *Vespasiano da Bisticci*-ről (A. C. de la Mar Anglia); Magyar—lengyel levelezési anyag (Csapláros István, Varsó); *Jusib* Zsigmond hagyatékának C. W. Bunny ausztráliai festőre vonatkozó részai (L. J. Course, Ausztrália).

Régi és ritka nyomtatványok tára: A Deutsche Staatsbibliothek Ösnyomtatványosztálya részére a Tár átadta az OSZK ösnyomtatványállományának könyvnyomtatványok sokszorosított leltárát, valamint a magyarországi ösnyomtatványkatalogusok és bibliográfiák annotált jegyzékét. Fazakas József a mainzi „Forschungsstelle Papiergeschichte im Gutenberg-Museum” kérésére összeállította a magyar papírtörténeti irodalom bibliográfiáját, mely egy nemzetközi papírtörténeti bibliográfia részeként fog megjelenni.

Könyvelő: Az osztály részletes tájékoztatást nyújtott saját munkájáról két alkalommal a Pozsonyi Egyetemi Könyvtár számára.

Műszertani osztály: Tájékoztató a Magyarországon használt könyvtári mutatószámokról a szófiai Vaszil Kolarov könyvtár számára.

Könyvtárosok nemzetközi tapasztalatcseréje

Az elmúlt esztendőben növekedett a Könyvtár „idegenforgalma” is. A nálunk kutatásokat folytató, vagy hozzánk látogató külföldiek száma nem emelkedett lényegesen, viszont munkatársaink élénkebben kapcsolódtak bele a nemzetközi könyvtári élet vérkeringésébe, több volt a tanulmányút, a konferenciákon való részvétel. Sajnos a személyek mozgása még így sem érte el a kívánatos mértéket, bár kétségtelen, hogy különösen a szocialista országok viszonylatában sikerült a szorosabb együttműködést e személyes tapasztalatcseréken keresztül is előmozdítani.

Az *Igazgatóság* vendégeihez soroljuk azokat a külföldi személyeket, akiknek látogatása az egész könyvtárnak szóló és akik több osztály munkáját tanulmányozták rövidebb-hosszabb ideig: dr. Prof. H. Kunze és W. Dube (Deutsche Staatsbibliothek, Berlin); K. Hajdušek és L. Marták (Matica Slovenska, Martin); S. Lipovsky (Művelődésügyi Min. Prága) és R. Papirnik (Egyetemi Könyvtár, Brünn); T. Waligora és F. Reblin (Zentralinstitut für Bibliothekswesen, Berlin); W. Göber (Humboldt Egyetem, Berlin); S. Marx (Akad. Kvt. Berlin); E. Yerona (Egyetemi Kvt. Zágráb); V. Jensen (Eijnar; Munksgaard cég, Kopenhága); A. de la Mar (Brüsszel); J. Morsztynkiewiczowa (Varsó); F. Szobolevszkij (Lengyelország); Csapláros I. (Varsó); N. A. Lavrova (Állami Könyvkamara, Moszkva); P. Riethus (Bécs); I. Misianik (Pozsony); T. E. Walsh (Cambridge, USA).

A *Bibliográfiai osztály* munkáját tanulmányozta A. Ferencikova a Pozsonyi Egyetemi Könyvtárból. Az *Olaszország*alatti és tájékoztatói osztályon Chaman Lal indiai kutató a cigánykérdésre vonatkozó irodalommal foglalkozott. A. Tesla amerikai egyetemi tanár több héten át dolgozott az osztályon.

A *Hírlaptár* tevékenységével és a magyar sajtótudomány helyzetével A. Nixon a nemzetközi sajtótudományi intézet igazgatója behatóan foglalkozott. A *Haydn* ünnepekkel kapcsolatban dolgoztak: E. F. Schmid (Augsburg); J. P. Larsen (Koppenhága); H. C. R. Landon, Ch. Landon, E. BaduraSkoda (Bécs); A. Neumann (Münster); G. Croll (Göttingen); H. Federhofer, R. Federhofer, (Graz); K. Geiringer (Boston); R. Engländer (Uppsala); M. Polak, J. Tarrajoja (Pozsony); N. Knepler (Berlin); H. Newstone (London); F. Robert, F. Lesure (Párizs); O. Goldhammer, E. Baumfelder (Lipce); F. Werner (Weimar); A. Buchner, J. Mateček (Prága); S. Martinov (Moszkva); L. Stainov (Szófia). A *Haydn* ünnepek egyik-másik külföldi vendége felkereste a *Színház történelmi osztályt*, ahol egyébként megfordult N. Herskovics szovjet kutató, 2 német küldöttség, 1 csehszlovák, 1 lengyel, 2 német és 2 belga kutató is. A *Könyvtárványtár*at látogatták, ill. ott kutatásokat folytattak: M. E. Mita (Románia), dr. Sestakova (Prága), L. Constantini (Románia), A. Sieroszevski (Varsó), J. Caplovic (Pozsony), J. Till (Berlin). A *Térképárt*at számos szovjet, csehszlovák, német és lengyel látogató kereste fel. A Lenin Könyvtár földrajzszakos könyvtárosa főleg a térképatalogizálást, M. Zalewska varsói professzor a XVIII. századi kéziratok térképeket tanulmányozta.

A *Kézírtárt*at 1958-ban és 1959-ben több mint 80 esetben keresték fel külföldi tudósok, kutatók, így többek között J. Tibensky professzor a szlovák anyagban kutatót, R. Husa és V. Kotrba prágai tudósok főleg középkori anyagot használtak. G. Litavrin szovjet bizantinológus filológiai tanulmányokat folytatott, F. Hauptmann jogász volt a Balkánra vonatkozó, C. Ciuchindel román professzor pedig román vonatkozású kéziratokat foglalkoztak. J. Dabrowski lengyel tudós a *Sambucus* kódexeket tanulmányozta, J. Cuthbert amerikai tudós a XVIII. sz.-i történelmi forrásokkal foglalkozott. A *Régi és ritka nyomtatványok tárában* A. Gryczowa a varsói Nemzeti Könyvtár osztályvezetője XVI—XVII. sz.-i lengyelországi nyomtatványokat, N. Lascu kolozsvári egyetemi tanár *Onidius*-kiadásokat tanulmányozott.

A *Kézírtályi Helikon Könyvtár*at 1958-ban 420, 1959-ben 568 külföldi látogatta. Legtöbben a Német Demokratikus Köztársaságból, Lengyelországból, Csehszlovákiából és a Szovjetunióból jöttek, sok volt a bolgár, jugoszláv, francia, osztrák látogató is, sőt, akadtak amerikaiak, svédok, indusok, görögök, egyiptomiak is. A *Zirci Tudományos Könyvtár*at 1958-ban 412, 1959-ben 246 külföldi tekintette meg, a látogatók zöme a Szovjetunióból és a többi baráti országból jött.

A *Könyvelőszó* munkáját két pozsonyi könyvtáros tanulmányozta. A *Nemzetközi Csereszolgalat* a következőknek nyújtott tájékoztatást saját munkájáról: O. Penavin, D. Joze, R. Popovic, M. Prodanovic, L. Jovanovic (Jugoszlávia); S. Koljada, F. Korzenko, A. Gerskovics (Szovjetunió); N. Chambers (Anglia); S. Hoppner (DK); R. Shunami (Izrael). A *Könyvtártudományi és Módszertani Központ* munkája iránt érdeklődtek: E. Hatko (Kattowicz); L. Ccipkova (Prága) és M. Nadvornik (Olomouc), A. I. Sidorova (Moszkva).

Az OSZK munkatársainak külföldi tanulmányútjai részben a könyvtár további fejlődésének előmozdításával, részben az egyes dolgozók egyéni tudományos, vagy szakmai és politikai képzettségének növelésével függtek össze. Sebestyén Géza h. főigazgató és Juhászné Hajdu Helga főosztályvezető 1958 januárjában a Német Demokratikus Köztársaság több nagy könyvtárának munkamódszereit tanulmányozta és különösen a nemzeti bibliográfiák szerkesztése, valamint a germanica begyűjtés rendszere terén szerzett értékes tapasztalatokat. Sebestyén h. főigazgató 1958 tavaszán egy magyar könyvtárosdelegáció tagjaként gyümölcsöző és a korábbi hasonló utakkal szemben a részletekre is kiterjedő tanulmányutat tett a Szovjetunióban. Ugyancsak 1958-ban helyettes főigazgatónk képviselte a könyvtárat a Vaszil Kolarov Könyvtár jubileumi ünnepségén, Szófiában. Hámori Béla főosztályvezető és dr. Pajkossy György h. főosztályvezető 1959 decemberében a könyvtárnak a Várba való átköltözésével kapcsolatos könyvtárépítési, berendezési és felszerelési tanulmányokat folytatott Moszkva több nagy könyvtárában, Varsóban és Krakkóban. Sajó Géza osztályvezető a francia Centre National de la Recherche Scientifique ösztöndíjával 15 hónapon keresztül Párizsban végzett középkori filozófiatörténeti kutatásokat, Bruxellesben, Louvainben és Kölnben filozófiatörténeti kongresszusokon vett részt. Busa Margit a Párizsi Bibliothèque Nationale-ban dolgozott, Falvy Zoltán Ausztriában és Nyugat-Németországban folytatott zenetörténeti kutatásokat. Kozocsa Sándor Lengyelországban és Olaszországban járt.

Könyvtárunk illetve a magyar kulturális élet szempontjából fontos fentemlített utakon kívül sok OSZK dolgozó szakmai képzettségéhez, látókörének bővítéséhez és általános tájékozottságához járultak hozzá azok a csoportos tanulmányutak, melyek a Szovjetunióba, a Német Demokratikus Köztársaságba és Csehszlovákiába vezettek a magyar utazási irodák rendezésében, de programjuk középpontjában az említett országok könyvtárügyének tanulmányozásával. Összesen 40 dolgozónk járt ilyen módon az említett országokban.

Nemzetközi szervezetek és konferenciák

Könyvtárunk vagy közvetlenül, vagy a magyar könyvtári szervezet illetékes bizottságai útján tartotta fenn kapcsolatait a könyvtárügy és dokumentáció nemzetközi szervezeteivel.

Több szál kapcsolta az OSZK-t a *Unesco* munkájához. Jóboru Magda főigazgató elnöki minőségben irányította a Magyar Unesco Bizottság munkáját, a magyar delegáció vezetőjeként résztvett a szervezet 1958. évi párizsi közgyűlésén. A Könyvtári és Bibliográfiai Albizottság teendőit nagyrészt könyvtárunk látta el, melynek eredményeként az OSZK-ról, a magyar könyvtárügyi kiadványokról, a magyar könyvtári élet eseményeiről önálló feje-

zetek, adatok, hírek, ismertetések jelentek meg az Unesco könyvtári és bibliográfiai vonatkozású kiadványaiban, illetőleg az Unesco munkájáról a magyar könyvtári szakirodalomban. J. Hajdu Helga 1958 őszen résztvett a nemzeti könyvtáraknak az Unesco által Bécsben rendezett szimpoziumán. Törekvések történtek abban, hogy a magyar könyvtárügy és azon belül az OSZK több figyelemben részesüljön a magyar tagdíjból is összetevődő Unesco-költségvetés elosztásánál. A sok előterjesztett javaslatból 1959 folyamán két szerződés is létrejött az OSZK ill. a Magyar Unesco Bizottság és a Világszervezet között; anyagi támogatást fog kapni a *Magyar Bibliográfiák Bibliográfiája* c. mű soronlevő kötete és a kiadványcsere tárgyában 1960 őszen Budapesten megrendezendő nemzetközi konferencia. Könyvtárunk résztvett a Kelet—Nyugat főtervben, a szervezet által kiadott nemzetközi bibliográfiai magyar vonatkozásainak tisztázására indított akcióban, továbbá a védelemben részesítendő kulturális javak összeírásai munkájában. Mint letéti könyvtár, az OSZK folyamatosan átvette az Unesco kiadványait.

A Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Körének megbízásából könyvtárunk kapcsolatot tartott a *Könyvtárosegységek Nemzetközi Szövetségével*. Az 1959. évi varsói tanácsülésen résztvevő magyar delegációnak tagja volt Lázár Péter osztályvezető. Felvettük az érintkezést az IFLA színházi szekciójával, előterjesztések készültek a nemzetközi katalogizálás londoni előkészítő konferenciájával, az ősnymtatványokra vonatkozó IFLA-határozattal kapcsolatban stb.

1958 óta a *Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID)* nemzeti tagságát az OSZK-tól az Országos Dokumentációs Bizottság vette át. Az ETO reformjával kapcsolatban 1959 nyarán a szocialista országok képviselői Budapesten gyűltek össze a 3-as szak megvitatására, Lázár Péter, Veredy Gyula és Papp Sámuel munkatársaink részvételével. Lázár Péter tagja volt a FID 1959-es varsói konferenciáján résztvevő magyar küldöttségnek és ugyanő képviselte Magyarországot a 3-as szak további megvitatásával kapcsolatban 1959 őszen Prágában, majd Wiesbadenben rendezett nemzetközi értekezleteken.

Dezsényi Béla főosztályvezető volt a *Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (ISO) TC 46-os bizottságának* teljes ülésén résztvevő magyar delegáció vezetője. Az 1958 rendezett konferencián a magyar könyvtári szabványok fejlettsége igen nagy érdeklődést váltott ki.

A Zeneműtár régi kívánsága vált 1959-ben valóra azzal, hogy a könyvtár, követve a többi szocialista ország nemzeti könyvtárainak példáját, belépett a *Zenei Könyvtárak Nemzetközi Egyesületébe*.

Itt említjük meg az OSZK kiemelkedő szerepét az 1959 nyarán Lipcsében megrendezett *Nemzetközi Könyvművészeti Kiállítás* magyar nyomdászati- és könyvtörténeti anyagának összeállításában. A Kézirattár és a Régi-és Ritka Nyomtatványok Tára keresték össze a kiállítandó magyar dokumentumokat, elkészítették a tájékoztató szövegeket, feliratokat stb. Csapodi Csabáné vitte ki Lipcsébe az értékes anyagot, majd Borsa Gedeonnal együtt hozta vissza. Az OSZK, ill. a bemutatott anyag kitüntető díszoklevélben részesült.

A szocialista országok közötti fokozódó könyvtári együttműködés jegyében a berlini Német Állami Könyvtár 1959 nyarán a *Nemzetközi*

Ósnyomtatványkatalógus további szerkesztése tárgyában konferenciát hívott össze, melyen könyvtárunkat Soltész Zoltánné képviselte.

Ugyancsak a szocialista országok között egyre szorosabbá váló érintkezés jeleként került sor Berlinben „*A dialektikus materializmus alapelveinek érvényesülése szakkatalógusainkban*” elnevezésű nemzetközi konferenciára, melyen az OSZK-t Rácz Aranka képviselte.

A zenetudomány kimagasló eseménye volt a *Haydn*-év alkalmából Budapesten 1959 őszén rendezett *Nemzetközi Zenetudományi Kongresszus*, mely a nagy osztrák komponista jegyében állt. A kongresszus előkészítése, lefolytatása, az ezzel kapcsolatos fertői kiállítás és díszhangverseny lebonyolítása és főleg az OSZK-ban őrzött magyar *Haydn*-dokumentumok nagy külföldi visszhangot kiváltó publikálása túlnyomórészt Zeneműtárunk dolgozóinak érdeme volt.

Folyóirataik kedvezményes megszerzése érdekében megtartottuk tag-ságunkat néhány *külföldi könyvtárosszegetben* (American Libraries Association, Association of Special Libraries and Information Bureaux, Library Association of Australia).

Az OSZK munkatársainak külföldi publikációi

A könyvtár munkatársai 1958-ban és 1959-ben a korábbi évekhez képest élénkebb irodalmi munkásságot fejtettek ki. A tanulmányok és cikkek részletes felsorolása szerepel az évi jelentések megfelelő részeiben, itt csak néhány példával jellemezzük a publikációs tevékenység főbb irányait.

Dezsényi Béla, Juhászné Hajdu Helga és Nagyné Rácz Aranka mai könyvtárügyi problémákat tárgyaló cikkeket közöltek a *Zentralblatt für Bibliothekswesen* c. NDK folyóiratban. Bereczky László a *Der Bibliothekar* c. keletnémet, Szekeres Margit pedig a *Revue de la documentation* c. nemzetközi folyóiratban publikált könyvtárügyi ill. dokumentációs tanulmányokat. Lázár Péter műszaki tárgyú cikkel szerepelt a *Technika* c. jugoszláv folyóiratban. Borsa Gedeon szlovák, angol és francia szakfolyóiratokban és a *Gutenberg Jahrbuch*ban számolt be ósnyomtatvány-kutatásainak újabb eredményeiről. Soltész Zoltánné ugyancsak a *Gutenberg Jahrbuch* két kötetében közölt hasonló területről tanulmányokat. Csapodi Csabáné irodalom- és könyvtártörténeti cikkei a Szovjetunióban, Ausztriában és az NDK-ban jelentek meg. Dezsényiné Szemző Piroska sajtótörténeti cikkét egy holland folyóirat közölte.

Kozocsa Sándor cikkei a magyar—lengyel, Hernády Ferenc cikkei a magyar—olasz irodalmi kapcsolatokról Lengyel- ill. Olaszországban jelentek meg. Hankiss Elemér Lengyelországban genealógiai, Nyugat-Németországban drámatörténeti tanulmányt tett közzé. Nyugat-Németországban és Ausztriában jelentek meg Falvy Zoltán zenetörténeti tanulmányai is. Sajtó Gézának Franciaországban fontos filozófiatörténeti tanulmánya is megjelent, *Boetiusszal* kapcsolatos munkásságát egyébként mintegy 20 szakfolyóirat ismertette.

Összefoglalás

Az OSZK külföldi kapcsolatairól az 1957. évi Évkönyvben számoltunk be először. Az összehasonlításból kitűnik, hogy a Könyvtár 1958-ban és 1959-ben is megmaradt az 1954-ben megkezdett úton, amely megnyitotta előtte a nemzetközi könyvtári együttműködés széles perspektíváit. A kapcsolatok, események, utazások számában és tartalmában nyilvánvaló fejlődés következett be. Sok tekintetben azonban a külföldi kapcsolatok hálózatának egyébként tarka képe hiányosságokat is mutatott. Így pl. azt tapasztaltuk, hogy a többi szocialista ország közötti könyvtárügyi érintkezés és együttműködés mélyebb az őket Magyarországhoz fűző kapcsolatok erősségénél. Szervezeti téren zökkenőket, ügykezési zavarokat okozott a hatáskörök tisztázatlansága: mely külföldi kapcsolatok intézése tartozik a Nemzetközi Csereszolgálathoz és melyeké a szakosztályokhoz? Egyre nehezebbé vált a könyvtár fordítást igénylő külföldi levelezésének munkaerő-problémája. A mostoha helyviszonyok folytán nem javult a külföldieknek bemutatott régiségek és ritkaságok kiállítási technikája, nem készültek el az idegennyelvű tájékoztatók — kivéve a Helikon könyvtár németnyelvű tájékoztatóját. Ugyancsak elmaradt a könyvtár összes kiadványairól készített idegennyelvű jegyzék megjelentetése is.*

A negatívumok azonban kétségtelenül eltörpülnek a fejlődés határozott jelei mögött.

* Ez a kiadvány 1960 júniusában megjelent.